

Από τα γραφεία της «Νέας Εφημερίδας του Ρήνου», ο διευθυντής της, Καρλ Μαρξ, συντόνιζε την επανάσταση στην Κολωνία. Ο Φρίντριχ Έγκελς οργάνωνε τον ξεσηκωμό στο Έλμπερφελντ και στο Μεγάλο Δουκάτο της Βάδης. Στο Ντίσελντορφ, ο μαθητής τους, Φερδινάνδος Λασάλ, πρωτοστατούσε στην αντίσταση της πρωσικής εθνοσυνέλευσης ενάντια στο στέμμα. Στο συνέδριο της Πράγας, ο Μιχαήλ Μπακούνιν εκλεγόταν ανάμεσα στους αρχηγούς της επανάστασης ενάντια στους Αψβούργους. Κρυμμένος σε ένα πανέρι, ο στυλοβάτης των Αψβούργων και αρχιτέκτονας της Ιερής Συμμαχίας, πανίσχυρος άλλοτε κόμης Κλήμης Μέτερνιχ, το έσκαγε νύχτα από τη Βιέννη. Ήταν το 1848 και η Ευρώπη κόχλαζε μέσα στη δίνη των επαναστάσεων που τη σάρωναν απ' άκρη σ' άκρη. Η «εποχή των επαναστάσεων», που ξεκίνησε από τη Γαλλία ορμητική το 1789, συμπλήρωνε θεαματικά τον εξηντάχρονο κύκλο της. Η αντίδραση οργανώθηκε και χτύπησε αλύπητα. Οι ξεσηκωμοί πνίγηκαν στο αίμα. Όμως, πια ο κόσμος ήταν εντελώς διαφορετικός.

Ο Καρλ Μαρξ σύρθηκε στο Κακουργιοδικείο της Κολωνίας (Νοέμβριος 1852). Η κατηγορία που τον βάραινε ήταν «δημόσια πρόκληση σε στάση». Αθώωθηκε αποδεικνύοντας ότι «μοναδικό έγκλημά του ήταν η υπεράσπιση της επανάστασης των αστών εναντίον της γερμανικής φεουδαρχίας».

Δεν ήταν ακριβώς έτσι. Στο Κομμουνιστικό Μανιφέστο που είχε κυκλοφορήσει στις 21 Φεβρουαρίου 1848, ο ίδιος ο Μαρξ χάραζε τη γραμμή:

«Στη Γερμανία, κάθε φορά που η αστική τάξη εκδηλώνεται επαναστατικά, το κομμουνιστικό κόμμα παλεύει μαζί της ενάντια στην απόλυτη μοναρχία, ενάντια στη φεουδαρχική γαιοκτησία και το μικροαστισμό». Και κατέληγε: «Οι κομμουνιστές εργάζονται παντού για τη σύνδεση και τη συνεννόηση των δημοκρατικών κομμάτων όλων των χωρών».

Τα χρόνια, λίγο πριν από τη μεγάλη επανάσταση του 1789, η κατάσταση ήταν τραγική στη Γαλλία. Από τα 25 εκατομμύρια των κατοίκων, γύρω στους 400.000 αριστοκράτες και ανώτεροι κληρικοί ζούσαν πλουσιοπάροχα, μοιράζοντας μεταξύ τους τα αξιώματα και τις θέσεις κλειδιά. Οι υπόλοιποι πεινούσαν. Πάνω από 130.000 κατώτεροι ιερωμένοι ζούσαν ζητιανεύοντας ή δουλεύοντας εργάτες στα τσιφλίκια. Οι σιταποθήκες άδειασαν το 1788, ενώ τρομακτικές θύελλες και χαλάζι κατέστρεψαν την παραγωγή. Χρεωμένοι οι

μικροϊδιοκτήτες συνέρεαν στις πόλεις αναζητώντας δουλειά. Τα μεροκάματα έπεφταν, ο πληθωρισμός έτρεχε με 50%, ψωμί δεν υπήρχε, οι προβλέψεις για τη νέα σοπορά ήταν δυσσιωνες. Την καταστροφή της γεωργίας ακολούθησε η βιομηχανική κρίση. Η ανεργία ανέβαινε σε δυσθεώρητα ύψη και τα μηνύματα του διαφωτισμού έβρισκαν πρόσφορο έδαφος. Στη βυθισμένη στο χάος Γαλλία, οι εξεγέρσεις έγιναν καθημερινό φαινόμενο.

Στις 16 Αυγούστου 1788, η χώρα χρεοκόπησε. Ο βασιλιάς Λουδοβίκος ΙΣΤ' ανακάλεσε (23 Σεπτεμβρίου) το κοινοβούλιο που είχε καταργήσει και προκήρυξε (25 του μήνα) εκλογές για την ανάδειξη μελών στο συμβούλιο των γενικών τάξεων (Γενική Συνέλευση των Τάξεων). Έγιναν τον Φεβρουάριο του 1789. Οι συνεδριάσεις ξεκίνησαν Μάιο. Τον Ιούνιο, με πρόταση του ρήτορα της τρίτης τάξης (των αστών), κόμη ντε Μιραμπό, το συμβούλιο μετατράπηκε σε εθνοσυνέλευση. Ήταν ο ίδιος που, απειλώντας στέμμα, αριστοκράτες και ιεράρχες, περιέγραψε τη δύναμη της απεργίας:

«Προσέχετε!», είχε πει. «Μην εξοργίζετε αυτόν τον λαό, που παράγει το παν και που, για να γίνει τρομερός, αρκεί να μείνει ακίνητος ».

Όμως, η γενική απεργία ακόμα, τότε, ως μορφή πάλης ήταν άγνωστη. Μόλις γύρω στα 1830 ο όρος χρησιμοποιήθηκε στη Βρετανία. Το Κομμουνιστικό Μανιφέστο αγνοεί τη λέξη. Ο Μαρξ θα την υιοθετήσει χρόνια αργότερα και η Α' Διεθνής θα ιδρυθεί για να την προασπίσει (1864). Τον Ιούλιο του 1789, ο λαός της Γαλλίας εκείνα που καταλάβαινε ήταν τα λόγια του δημοσιογράφου Καμίλ Ντεμουλέν που ωρυόταν στους κήπους του δούκα της Ορλεάνης:

«Στα όπλα, πολίτες! Οι μισθοφόροι του βασιλιά θα χτυπήσουν. Στα όπλα, πολίτες!».

Η πτώση της Βαστίλης (14 Ιουλίου 1789) σηματοδότησε το ξεκίνημα της Γαλλικής Επανάστασης και ταυτόχρονα την έναρξη της εξηντάχρονης «εποχής των επαναστάσεων», με τους όπου γης αστούς να ξαναθυμούνται την ξεχασμένη τους εθνική συνείδηση. Ακριβώς επειδή αυτοκράτορες, βασιλιάδες και φεουδάρχες είχαν χωρίσει τον κόσμο σε ιδιοκτησίες τους και στήριζαν την εξουσία στην καταπίεση και την ισοπέδωση των υπηκόων που αποτελούσαν περιουσιακό τους στοιχείο. Η άμεση κατάργηση της δουλοπαροικίας στη Γαλλία του 1789 έμελλε να περάσει στη Ρωσία μόλις το 1860. Και η διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου, την ίδια χρονιά (1789), έμελλε να υιοθετηθεί από τον ΟΗΕ στα μέσα του 20ού αιώνα.

Η αντίδραση κατάφερε να επιβληθεί στα 1815. Η Ιερή Συμμαχία («των εστεμμένων εναντίον των λαών», όπως την είπαν) έθεσε σκοπό της τη διατήρηση του status quo και την πάταξη κάθε επαναστατικής κίνησης, είτε απελευθερωτικής είτε κοινωνικοπολιτικής. Όμως, ο σπόρος της γαλλικής επανάστασης είχε βρει εύφορο έδαφος και μπόρεσε να βλαστήσει. Η ελληνική και η σερβική εθνικοαπελευθερωτικές επαναστάσεις στα Βαλκάνια συνέπεσαν με τους ξεσηκωμούς των λαών της Νότιας Αμερικής που απαλλάχτηκαν από τα στέμματα της Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Οι Βέλγοι αποτίναξαν τον ζυγό του «Ενωμένου Βασιλείου των Κάτω Χωρών» (1830) και οι Βούλγαροι μόλις μάθαιναν τη δική τους εθνική ταυτότητα. Ούγγροι, Τσέχοι, Κροάτες, Σλοβένοι ανακάλυπταν την εθνική τους υπόσταση που έντεχνα οι Αψβούργοι της αυστριακής αυτοκρατορίας είχαν ρίξει στη λήθη, με τους Ρουμάνους και τους Πολωνούς να διαπιστώνουν ότι Οθωμανοί και Ρώσοι δεν ήταν απαραίτητα τα φυσικά τους αφεντικά.

Τα ίδια χρόνια, οι ανήσυχοι Γάλλοι συνέχιζαν να κινιούνται. Η επανάσταση του 1830 έριξε τον βασιλιά Κάρολο Ι΄ κι έφερε στον θρόνο τον Λουδοβίκο Φίλιππο (τον «αστό βασιλιά», όπως τον είπαν, επειδή κυκλοφορούσε με τα πόδια και βαριόταν την εθιμοτυπία). Στα 1840, νέα απόπειρα εναντίον του θρόνου απέτυχε. Καθώς πλησίαζε το 1848, το αίτημα της καθολικής ψηφοφορίας γινόταν όλο και πιο επιτακτικό. Και οι ιδέες του διαφωτισμού και της γαλλικής επανάστασης του 1789 έβρισκαν πρόσφορο έδαφος και στις κατακερματισμένες Γερμανία και Ιταλία όπου οι λαοί πίστευαν ότι η διέξοδος από την καταπίεση άκουγε στο όνομα της εθνικής ενοποίησης.

Η Ευρώπη βρισκόταν σε έκδηλο αναβρασμό. Αρκούσε μια σπίθα, για να ανάψει το φιτίλι και να οδηγήσει στην έκρηξη. Και η σπίθα αυτή χτύπησε στη Σικελία, όπου, κατά τραγική ειρωνεία, ξέσπασε χωριστικό κίνημα.

Ο Φερδινάνδος Β΄ ήταν βασιλιάς των Δύο Σικελιών (Νάπολης και Σικελίας), έχοντας έδρα του τη Νάπολη, με τους Ναπολιτάνους να καταπιέζουν τους Σικελούς. Στις 9 Ιανουαρίου 1848, εξεγέρθηκαν στο Παλέρμο, ζητώντας αυτονομία από τη Νάπολη. Η επανάσταση εξαπλώθηκε σ' ολόκληρη τη Σικελία με τους αριστοκράτες και τους αστούς να συνασπίζονται ζητώντας φιλελεύθερο σύνταγμα. Ο βασιλιάς αναγκάστηκε να το παραχωρήσει (29 Ιανουαρίου), ενώ, για να αποφύγουν ανάλογες περιπέτειες, έσπευσαν ν' ακολουθήσουν ο μεγάλος δούκας της Τοσκάνης, Λεοπόλδος Β΄, ο βασιλιάς Κάρολος Αλβέρτος της Σαρδηνίας και ο πάπας Πίος Θ΄ στο κράτος του της Ρώμης.

Στη Γαλλία, τον ίδιο καιρό, το αίτημα λεγόταν «καθολική ψηφοφορία». Η βουλή το απέρριψε και οι βασιλόφρονες το γιόρτασαν με τσιμπούσι στην αυλή των ανακτόρων. Η δημοκρατική αντιπολίτευση οργάνωσε αντισυμπόσιο για τις 22 Φεβρουαρίου 1848, με θέμα ακριβώς την καθολική ψηφοφορία. Η κυβέρνηση απαγόρευσε την εκδήλωση και διέταξε την αστυνομία να καταστρέψει τις εγκαταστάσεις, όπου θα γινόταν. Στη στιγμή, φιλελεύθεροι και σοσιαλιστές ενώθηκαν σε κοινή αντιπολίτευση, ενώ τα οδοφράγματα στήθηκαν στο Παρίσι. Ήταν τέτοια η λαϊκή οργή που ο «αστός βασιλιάς» Λουδοβίκος Φίλιππος παραιτήθηκε υπέρ του 10χρονου εγγονού του κι έφυγε στο Λονδίνο. Ο λαός κατέλαβε το κοινοβούλιο και ανακήρυξε τη δεύτερη δημοκρατία. Ήταν 25 Φεβρουαρίου 1848.

Στις 29 του μήνα, τα νέα από το επαναστατημένο Παρίσι έφτασαν στη Βιέννη. Σαν από σύνθημα, ο λαός ξεσηκώθηκε ζητώντας σύνταγμα. Ο κόμης Μέτερνιχ προσπάθησε να πείσει τον αυτοκράτορα Φερδινάνδο ν' αρνηθεί. Όμως, είχαν αλλάξει οι καιροί. Παραιτήθηκε από υπουργός. «Είμαι αυτό που υπήρξα», είπε. Στις 13 Μαρτίου, ο λαός ξεσηκώθηκε και τον πήρε στον κυνήγι.

Στα γερμανικά κράτη, οι επαναστάσεις ξέσπασαν σχεδόν ταυτόχρονα με τη γαλλική. Όμως, εκεί, δημιουργήθηκαν τρεις τάσεις: Η δημοκρατική που προσέβλεπε σε μια γερμανική δημοκρατία, η πανγερμανική που ήθελε ενιαία Γερμανία με την Αυστρία στους κόλπους της και η της «Μικρής Γερμανίας» που εξαιρούσε την Αυστρία από την ένωση. Ως μοχλό για την ενοποίηση, οι Γερμανοί έβλεπαν την Πρωσία που τότε αποτελούσε μεγάλη δύναμη. Στη Φρανκφούρτη, ένα συνέδριο των δημοκρατικών Γερμανών ξεκίνησε τον Ιούνιο. Άλλο συνέδριο, πανσλαβικό, άρχισε στις 2 Ιουνίου στην Πράγα. Στις 16, μεταβλήθηκε σε μεγάλη λαϊκή εξέγερση εναντίον του αυτοκράτορα. Η Ευρώπη φλεγόταν από τα Βαλκάνια ως τον Ατλαντικό. Χωρίς συνοχή. Και χωρίς αλληλοκάλυψη. Μάταια οι επαναστατημένοι Ιρλανδοί περίμεναν να τους βοηθήσουν οι δημοκράτες Γάλλοι στην προσπάθειά τους να απαλλαγούν από τη βρετανική καταπίεση. Η αντίδραση μεθόδευε τη δική της παρέμβαση. Η Βιέννη κυριεύτηκε στις 31 Οκτωβρίου. Παραιτήθηκε ο Φερδινάνδος κι αυτοκράτορας ανέλαβε (2 Δεκεμβρίου) ο Φραγκίσκος Ιωσήφ. Θα έμενε στον θρόνο ως το 1916.

Το σύνταγμα της γαλλικής δημοκρατίας ψηφίστηκε στις 4 Νοεμβρίου. Ένας παλιός γνώριμος παρουσιάστηκε στην πολιτική σκηνή. Ήταν ο ανιψιός του μεγάλου Ναπολέοντα, ο Λουδοβίκος Κάρολος Ναπολέον Βοναπάρτης. Το 1840, αποπειράθηκε να ανατρέψει τον Λουδοβίκο Φίλιππο και να γίνει αυτοκράτορας. Απέτυχε, αιχμαλωτίστηκε, καταδικάστηκε σε ισόβια δεσμά, φυλακίστηκε στο φρούριο του Αμ απ' όπου δραπέτευσε, και, στα 1848, όταν πια ο Λουδοβίκος Φίλιππος είχε παραιτηθεί, εμφανίστηκε ως υπέρμαχος της δημοκρατίας και εγγυητής των ναπολεόντειων ιδεών. Στις εκλογές για την προεδρία της δημοκρατίας (10 Δεκεμβρίου) πήρε πεντέμισι εκατομμύρια ψήφους, ενώ οι δυο κύριοι

αντίπαλοί του δεν κατόρθωσαν να συγκεντρώσουν (αθροιστικά) ούτε δύο εκατομμύρια. Στις εκλογές του Μαΐου του 1849, οι δημοκρατικοί αποτελούσαν μικρή μειοψηφία. Ο Λουδοβίκος Βοναπάρτης κατάφερε να παρουσιαστεί ως προστάτης της λαϊκής κυριαρχίας αλλά δε δίστασε, όταν η βουλή του αρνήθηκε αναθεώρηση του συντάγματος, να προχωρήσει σε πραξικόπημα (2 Δεκεμβρίου 1851), που επικυρώθηκε με νέο δημοψήφισμα αλλά και συλλήψεις, φόνους και εκτοπισμούς.

Την ίδια χρονιά (1851), ο Μέτερνιχ επέστρεψε στη Βιέννη. Τα πράγματα είχαν ησυχάσει για τους κρατούντες σε ολόκληρη την ήπειρο. Όμως, κανένας δεν ήθελε πια να τον ακούσει. Αποσύρθηκε από την πολιτική. Πέθανε το 1859 σε ηλικία 86 χρόνων προλαβαίνοντας έτσι να δει τον θάνατο της Δεύτερης Γαλλικής Δημοκρατίας, που ουσιαστικά τον έριξε: Στις 14 Ιανουαρίου 1852, το νέο γαλλικό σύνταγμα ήταν έτοιμο. Στις 7 Νοεμβρίου, η νεοσύστατη γερουσία πρότεινε ο πρόεδρος της δημοκρατίας να γίνει κληρονομικός αυτοκράτορας. Ένα ακόμη δημοψήφισμα επικύρωσε την πρόταση. Ο Λουδοβίκος Βοναπάρτης έγινε «αυτοκράτορας με την ψήφο του λαού» ως Ναπολέον Γ΄.

Στο Βέλγιο, την Ολλανδία και τη Δανία, οι εστεμμένοι προχώρησαν σε θεσμικές ειρηνικές μεταρρυθμίσεις και απέφυγαν τα κινήματα. Στη Γερμανία, ο βασιλιάς της Πρωσίας, Φρειδερίκος Γουλιέλμος Δ΄, ύψωσε τη μαύρη, κόκκινη και χρυσή σημαία, σύμβολο της γερμανικής ενότητας. Η Αυστρία και η Ρωσία τον ανάγκασαν να εγκαταλείψει τα σχέδιά του (1850). Ήδη, οι Αψβούργοι είχαν αντεπιτεθεί ενάντια στους Τσέχους στην Πράγα (17 Ιουνίου 1848), ενώ ο αυστριακός στρατός «επέβαλε την τάξη» στη Λομβαρδία, στη Βιέννη και στο Βερολίνο. Η τάξη αποκαταστάθηκε στη Ρώμη με γαλλική επέμβαση και στην Ουγγαρία με τη βοήθεια του ρωσικού τσαρικού στρατού.

Το άμεσο αποτέλεσμα της αντίδρασης ήταν να καταργηθούν οι φιλελεύθερες δημοκρατικές ή εθνικές κατακτήσεις που παραχωρήθηκαν στη διάρκεια των επαναστάσεων. Η απόλυτη μοναρχία επανεγκαθιδρύθηκε στη Γερμανία, την Αυστρία και την Ιταλία. Οι κυβερνήσεις συμμαχούσαν με τη μεσαία τάξη και το ιερατείο, που τρομοκρατήθηκαν από τη σοσιαλιστική ροπή των επαναστατημένων. Οι αστυνομικές δυνάμεις ενισχύθηκαν, ενώ ξέσπασε απηνής διωγμός του Τύπου και των συνδικάτων. Όμως, η καταστολή μόνο βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα μπόρεσε να πετύχει.

Η απελευθέρωση από τους Αψβούργους και η ενοποίηση των ανεξάρτητων κρατιδίων της

Ιταλίας ολοκληρώθηκαν το 1861, δημιουργώντας ενιαίο βασίλειο. Η Γαλλία κέρδισε οριστικά την δημοκρατία στα 1871. Οι αυτοκρατορίες των Αψβούργων και των Πρώσων διαλύθηκαν στα 1918 και οι Ευρωπαίοι υποτελείς τους κέρδισαν την ανεξαρτησία τους, όταν για τους νικημένους του Α' Παγκοσμίου πολέμου ίσχυσε η «αρχή των εθνότητων». Οι ανά την υφήλιο υποτελείς των νικητών έπρεπε να περιμένουν ως τη λήξη του Β' Παγκοσμίου πολέμου και τη δεκαετία του 1960.

(Ελεύθερος Τύπος, 17-22.2.2014)) (τελευταία επεξεργασία, 22.2.2014)